

KÖNYVSZEMLE

Kontráné Hegybíró Edit –
Csizér Kata – Piniel Katalin (szerk.)

Hallássérült fiatalok idegennyelv-tanulása Magyarországon Zárótanulmányok és módszertan, óratervekkel

Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2015. 150 p.
ISBN: 978-963-409-021-2

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Angol Alkalmazott Nyelvészeti Tanszékén már közel tíz éve, 2006 óta foglalkoznak a siketek idegennyelv-tanulásának vizsgálatával. 2006 és 2010 között a Nemzeti Kutatási és Technikai Hivatal (NKTH) Jedlik Ányos Pályázata által támogatott *Esélyegyenlőség a nyelvtanulásban* projekt keretein belül hallássérült felnőttek nyelvtanulási tapasztalatait vizsgálták egy országos kérdőív és budapesti siketekkel és nagyothallókkal folytatott interjúk segítségével. A kutatás igazolta, hogy a siketség nem akadályozza a hatékony idegennyelv-tanulást, ugyanakkor számukra feltétlenül szükséges az információk teljes akadálymentesítése, azaz jelnyelven való elérhetőségének biztosítása. Emellett kiemelt szerepet játszik a nyelvtanulás sikerességében a képzett oktató, a megfelelő tananyag, valamint a nyelvtanuló személyes motiváltsága. A projekt eredményei az interneten is megtekinthetők a kutatócsoport honlapján, a <http://esely.elte.hu/> címen.

A kutatócsoport munkája azonban itt nem ért véget. A projekt folytatásának tekinthető a *Siket és súlyosan nagyothalló diákok idegennyelv-tanulási motivációja, képzetei és stratégiái* című OTKA-projekt, melynek zárókiadványa a *Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányához* sorozat 175. köteteként megjelent mű. Ez a könyv azonban sokkal nagyobb feladatra vállalkozik, mint a kutatás eredményeinek jól áttekinthető összegzése. Már maga a kötet tárgya is úttörőnek mondható, hiszen a magyarországi, 14–19 éves siket és

súlyosan nagyothalló tanulók idegennyelv-tanulási helyzete még feltérképezetlen, s erre a feladatra hazánkban eddig még nem is vállalkoztak. Pedig ez elengedhetetlen lenne a hallássérült fiatalok idegennyelv-tanulásának megkönnyítéséhez, a tananyagok és szemléleti eszközök készítéséhez és az oktatók továbbképzéséhez.

Ahogy a kutatás adataiból kiderül, a siket és nagyothalló fiatalok érdeklődnek az idegen nyelvek iránt, és képesek érzik magukat ezek elsajátítására, de általában kevés a motivációjuk. A nyelvtanár szerepe ezért is kiemelkedően fontos, hiszen az érdekes órák, a pozitív nyelvtanulási élmények, a segítség, a motiválás mind hozzájárulnak a nyelvtanulás sikerességéhez. A tanárok feladata szinte megoldhatatlanul nehéz. Hiába írja ugyanis elő a 2009. évi Jelnyelvtörvény, hogy 2017-re a hallássérülteket oktató-nevelő intézményeknek kétnyelvű, a magyar jelnyelvet és a hangzó magyar nyelvet használó oktatást kell biztosítania, az ehhez szükséges segédanyagok még hiányoznak.

Nem készültek még a hallássérültek sajátos igényeihez szabott nyelvkönyvek, kiegészítő anyagok, módszertani kiadványok. A tanárok órákat töltenek azzal, hogy különböző forrásokból a tanítványok életkorának és érdeklődésének megfelelő feladatokat és szemléltetőeszközöket készítsenek. Ezeket azonban nem tudják megosztani oktatótársaikkal, ahogy a felmerülő problémákat sem tudják megbeszélni, mivel iskoláikban sok esetben izoláltan dolgoznak. A kutatási eredmények elemzése mellett ezen próbál segíteni a kötet, melynek második fejezetében módszertani ismereteket, harmadik fejezetében pedig tematikus óraterveket kínálunk a szerzők az olvasónak. Ahogy a könyv előszavában is olvashatjuk: „A szakembereket [...] ma már nem az a kérdés foglalkoztatja, hogy tanuljanak-e a hallássérültek idegen nyelvet, hanem csak az: hogyan?” (7).

A kötet szerkezete jól áttekinthető: három nagyobb fejezetből áll, ezek pedig két-három alfejezetre tagolódnak. Az első fejezet három, jól strukturált zárótanulmányban összegzi a kutatás egyes szakaszainak eredményeit. A fejezet első tanulmányában Csizér Kata a kérdőíves vizsgálat eredményeinek statisztikai elemzését végzi el. A nagymintás kérdőíves vizsgálat adatközlői 14–19 éves hallássérült diákok voltak. A 105 kitöltő közül, a hiányos kitöltéseket nem számolva, 96 tanuló eredményeit vizsgálták. A vizsgálat az összes magyarországi siketeket oktató általános iskolát és egy budapesti, hallássérült tagozatot működtető szakközépiskolát ölelt fel. Bár nem csak ezekben az intézményekben tanulnak hallássérült fiatalok, az integrációban tanuló siket és nagyothalló diákok vizsgálatára tett kísérletek sorra kudarcot vallottak, így őket nem vonták be a kérdőíves adatgyűjtésbe. Az iskolák a megkeresésre azt a választ adták a kutatóknak, hogy ezek a diákok felmentést kapnak az idegen nyelvi órák alól. A kérdőív három nyelvtanulási változót vizsgált: az egyes nyelvtanulók nyelvtanulási motivációját, képzeiteit és stratégiáit. Csizér Kata a vizsgálat ismertetésével és e változók rövid meghatározásával kezdi tanulmányát, majd rátér az adatok statisztikai elemzésére, amit könnyen értelmezhető táblázatokkal szemléltet. Az írás függelékében az 52 kérdésből álló kérdőív is megtalálható.

A második tanulmány Kontráné Hegybíró Edit munkája, aki a tanulókkal készített interjúk eredményeit ismerteti. A kérdőívek eredményei alapján a beszélgetésre vállalkozó 31 tanulóval készítették interjút. Az interjúk részben strukturált felépítésűek voltak, azaz előre megírt, rövid és lényegre törő kérdések irányították a kommunikációt, ugyanakkor a tanulóknak volt lehetőségük a témától való eltérésre is. A kérdések öt témakör köré csoportosultak a már említett változók vizsgálatának céljából. A kb. 30 perces interjúkat diktafonnal, valamint videokamerával is rögzítették. A kommunikáció akadálymentesítésének érdekében jelnyelvi tolmács is se-

gédkezett a vizsgálat elvégzésében. A következő lépésben szöveges átíratot készítettek az interjúkról, és ezeket a MAXQDA kvalitatív szövegelemző szoftver segítségével dolgozták fel. A tanulmány először ismerteti a vizsgálat menetét és módszereit, majd az eredményeket elemzi számos példát hozva a tanulókkal folytatott beszélgetésekből. Az írás függelékében az interjúk kérdései is olvashatók.

A harmadik Piniel Katalin tanulmánya, ez a tanárokkal és intézményvezetőkkel folytatott beszélgetéseket ismerteti, elemzi. A kutatócsoport a vizsgált intézmények tanáraival és igazgatóival vette fel a kapcsolatot, és az intézmények működéséről, az idegennyelv-tanítás szervezéséről, valamint a nyelvtanárok személyes tapasztalatairól tett fel kérdéseket. A vizsgálat, ahogy a tanulók esetében, itt is részben strukturált interjúk segítségével folyt. A tanulmányban Piniel Katalin először a nyelvtanári vélekedésekről nyújt rövid áttekintést, majd a kutatás módszereit ismerteti, az adatokat kategóriákba sorolva elemzi, döntéseit számos példával támasztva alá. A függelékben, ahogy az előző tanulmánynál, itt is megtalálhatóak az interjúk kérdései.

A kötet második nagy fejezetében két gyakorlott tanár, Deákiné Bajkó Ágnes és Gergely Eszter kínál módszertani segítséget a siket és súlyos fokban nagyothalló diákokat oktató idegennyelv-tanároknak. A kutatás tapasztalatai alapján a siketeket és nagyothallókat oktató nyelvtanárok gyakran elszigetelten dolgoznak, és a képzésük sem egységes. Sokan idegennyelv-tanári diplomával tanítanak, de gyógypedagógiai ismeretekkel nem rendelkeznek, mások viszont gyógypedagógiai diplomával, de nyelvtanári képzés nélkül foglalkoznak a fiatalokkal. A fejezet két tanulmánya ennek a két, eltérő képesítésű csoportnak szolgál hasznos ismeretekkel. Az első tanulmány egy tömör szurdopedagógiai összefoglaló, amely a legalapvetőbb fogalmaktól kezdve a tanulók vizsgáztatásáig igyekszik minden szükséges pontra kitérni.

A második tanulmány az előzőhöz hasonlóan lényegre törő és alapos, a hallássérültek idegennyelv-tanításához fogalmaz meg szakmódszertani tanácsokat és ajánlásokat.

A harmadik nagy fejezet – véleményem szerint a legérdekesebb – tematikus angolóra-terveket tartalmaz. A kutatáshoz más programok is társultak, melyek a hallássérült fiatalokat oktató nyelvtanárok munkájának megkönnyítését, az órákra való felkészülés lerövidítését és az órák színesebbé, motiválóbbá tételét célozták. Az érdeklődő tanárok workshopon, kerekasztal-beszélgetésen és továbbképzésen vehettek részt, ahol megbeszélhették eddigi tapasztalataikat, felvételeiket, panaszait. A kötetben található rugalmasan szerkeszthető óravázlatokat is a kutatásban részt vevő nyelvtanárok közreműködésével állították össze a szerzők. Az óravázlatok nemcsak a tanítványok és az oktató igényeihez szabhatók, de a vázlatokban megadott internetes címeken elérhető interaktív táblás tananyaggal is kiegészíthetők.

Nemcsak azoknak ajánlom ezt a könyvet, akiknek hivatásuk a siket és nagyothalló fiatalok oktatása, hanem mindenkinek, akit érdekel ez az eddig hazai viszonylatban kevésbé feltárt, ugyanakkor igen fontos terület. A kötet jól áttekinthető szerkezete, szemléletes példái és táblázatai, valamint rövid, de lényegre törő definíciói, olvasmányos hangneme a laikus olvasó számára is élvezetessé és érdekessé teszi a művet. Emellett egy olyan problémára hívja fel a figyelmet, amely nemcsak az oktatók, hanem a szülők, és legfőképpen az érintett siket és súlyosan nagyothalló gyermekek számára is kiemelkedően fontos.

Stári Eszter

Janice Bland – Christiane Lütge
(szerk.)

Children's literature in second language education
[Gyermekirodalom az idegennyelv-oktatásban]

London – New Delhi – New York – Sydney:
Bloomsbury, 2014. 224 p.
ISBN: 978-1-4725-7627-9

Nagy örömmel és érdeklődéssel kezdem olvasni a sokak által régen várt, összefoglaló jellegű, hiánypótló tanulmánykötetet. Pedagógusként és a téma iránt elkötelezett kutatóként már az első pillanatban ígértesnek tűnt a könyv címe, melyhez hasonló, a témát ilyen széles körben körüljáró kiadvány legjobb tudomásom szerint még nem volt elérhető. A téma – a gyermekirodalom idegennyelv-oktatásban való felhasználása – nem új keletű. Az elmúlt évtizedek során hol előtérbe került, hol kissé hanyagoltta vált, jelenleg azonban ismét reneszánszát éli a módszer. Az irodalom anyanyelvi oktatásban betöltött szerepe megkérdőjelezhetetlen. A gyermekirodalom idegennyelv-oktatásban való felhasználása azonban sokszor csak részleges, ugyanakkor a jól megtervezett, nyelvi készségek fejlesztését strukturáltan célzó tankönyvek részét képezik az irodalmi szöveg szemelvények. Jelen kötet alaposan átgondolt szerkezetével precízen körüljárja a téma elméleti hátterét, friss kutatási eredményekről számol be, és jól alkalmazható gyakorlatokat mutat be.

A kötet szerkezetét tekintve négy fő részre osztható, s a részeken belül 19 különböző, 5–15 oldal terjedelmű tanulmányt olvashatunk. Az egyik szerkesztő, Janice Bland már a bevezetőben (1. fejezet, 1–11) igyekszik megfogalmazni, a szakirodalom alapján mit értenek a gyermekirodalom fogalmán, ami nem egyszerű, tekintve az irodalmi olvasóközönség és az alkotások heterogenitását. Kitér arra is, milyen akadályok állnak a gyermekirodalom idegennyelv-oktatásban való alkalmazásának útjában, a továbbiakban